

Стаття надійшла до редакції 17.04.2014 р.

Тищенко Е. А., асп.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

КОНЦЕПТ РОДИНА/VATAN В ТУРЕЦКОМ ЯЗЫКЕ: ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Статья посвящена изучению отображения концепта РОДИНА/VATAN в турецком языке. В результате лексикографического анализа выделены соответствующие лексемы-вербализаторы концепта. Внимание уделено когнитивному и лингвокультурологическому аспектам концепта.

Ключевые слова: *концепт, родина, когнитивная лингвистика, лингвокультурология, лексикография.*

Tyshchenko K., PhD student,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE CONCEPT OF HOMELAND/VATAN IN THE TURKISH LANGUAGE: LEXICOGRAPHIC ASPECT

The article is devoted to the research of the display of the concept of HOMELAND/VATAN in the Turkish language. Relevant lexical elements have been identified as a result of the lexicographical research. Attention has been devoted to the cognitive and lingvoculturological aspects of the concept.

Key words: *concept, homeland, cognitive linguistics, lingvoculturology, lexicography.*

УДК 811.134.2

Толстова О.Л. к.філол.н., асист.,
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

СТРУКТУРА ТА СЕМАНТИКА ІСПАНСЬКОГО ФУТБОЛЬНОГО ЖАРГОНУ

У статті подано загальну характеристику іспанського футбольного жаргону. Об'єкт дослідження поділено на професійний футбольний жаргон та жаргон футбольних фанатів. Проаналізовано структуру, функції, сфери вживання, семантичні особливості кожної групи. Футбольні фанати розглядаються як агресивна субкультура, яка протиставляє себе решті суспільства, що відображається у їхньому лексиконі.

Ключові слова: *жаргон, соціолект, субкультура, футбол, футбольні фанати, лексема.*

Соціальні явища перманентно впливають на мову. Результат цього впливу – специфіка використання мови представниками різних вікових та соціальних груп – дедалі більше привертає увагу лінгвістів.

Актуальність дослідження обумовлена зростанням мовознавчого інтересу до лінгвістичних субстандартів, браком відповідних теоретичних лінгвістичних праць на зазначену тематику в іспанській філології а також зростаючою популярністю футболу в Іспанії та активністю словотвірних процесів у цій галузі і змінністю лексичного складу, що потребує фіксації та аналізу.

Метою статті є здійснити класифікацію іспанського футбольного жаргону, проаналізувати його з позицій структури, функцій, сфер вживання, виділити семантичні особливості.

Дослідження здійснено **на матеріалі** інтернет-джерел, зокрема, форумів фанатів “*Real Madrid*” та “*Barcelona*”, сайту *frikipedia.es* та інших спеціалізованих сайтів, відеосюжетів, присвячених футболу та футбольним фанатам, лексикографічних джерел.

Об’єктом дослідження виступає іспанський футбольний жаргон. **Предметом** – його структура, функції, семантичні особливості та сфери вживання.

Жаргон є некодифікованим різновидом національної мови, що протиставляється усім іншим різновидам і характеризується здатністю проникати в них, асистемністю, несамостійністю існування [Карпець 2006 б]. Слід розрізняти професійний та соціальний жаргон, оскільки функції та конотація лексем будуть різними.

Розширення футбольного лексикону в останні роки, пов’язане, в першу чергу, з успіхами іспанських клубів та збірної у світових та європейських чемпіонатах, що сприяло значному підвищенню популярності цього виду спорту.

Футбольний жаргон є явищем неоднорідним, можна виділити дві його основні групи, які окрім сфери застосування будуть також різнитися функціями, лексиконом та референтами лексем: професійний футбольний жаргон, який використовують тренери, футболісти у ситуаціях пов’язаних з їхньою професійною діяльністю, та жаргон футбольних фанатів, який відноситься до соціальних жаргонів.

Професійний футбольний жаргон складає функціонально-забарвлена лексика з обмеженою сферою вживання. Основною її функцією є спрощення спілкування та взаєморозуміння. Приклади футбольних професіоналізмів: *puntete* – удар по м’ячу носком ноги; *la cantera* – базові футбольні команди; *el filial* – команда нижчої категорії по відношенню до клубу, якою вона належить (наприклад, *Barcelona B* по відношенню до основної команди); *el sandwich* – фол одночасно двох гравців з команди суперника проти одного футболіста; *la liebre* – швидкісний гравець; *tirar ladrillo* – дати занадто сильний пас. Як бачимо, лексика стосується елементів гри, особливостей тренувального процесу, характеристики професійних якостей гравців та ієрархії в системі футбольних клубів.

Дуже часто функцією функцією футбольного жаргону буде номінативна – тобто передавати спеціальні значення, що не мають відповідностей у загальноживаній мові.

Дослідження цього різновиду жаргону представляє певні складності, зважаючи на обмеженість та закритість сфери його використання. Хоча зазначимо, що в Іспанії ця тема останнім часом користується популярністю. Зокрема, колишній футболіст мадридського “Реалу” Еміліо Бутрагенью провів курс лекцій з футбольного жаргону, також компанія “Рексона” в рамках своєї рекламної кампанії відкрила на

сайті сторінку „*La Real Academia de la jerga futbolera*”, де за допомогою користувачів створено словник футбольного жаргону.

Другу велику групу футбольного жаргону складає жаргон футбольний фанатів, який, на відміну від професійного, вирізняється пейоративністю, стилістичною зниженістю, жаргівливістю чи вульгарною забарвленістю. Для лексичних одиниць характерна експресивно-емоційна конотація.

Футбольні фанати (*hinchas, hinchada, pibes*) є частиною футбольних вболівальників, які дотримуються певної специфічної субкультури і діють у відповідності до неї [Березовский 2011, 2]. Жаргон є невід’ємною характеристикою їхньої субкультури поряд з атрибутикою, певним набором практик – виїзди на матчі, специфічна поведінка на стадіоні, кричалки, пісні, створення мозаїк, тощо. Як правило, це молоді люди, переважно чоловіки. Вік – 15-25 років [там само].

На думку Хосе Антоніо Гарріга Зукаля, одного з дослідників футбольного фанатизму, який 3 роки провів у їхньому середовищі, є три риси, які вирізняють справжнього фаната – це вірність, пристрасть та дії, пов’язані з виявом жорстокості (*fidelidad, fervor, prácticas violentas*) [Zucal 2005, 202]. Фанатів вирізняє підвищений емоційний фон, емотивний аспект особистості пригнічує логічний.

Центральним концептом фанатського руху є “*el aguante*” (стійкість, витривалість). В іспанському фанатському середовищі це полісемантична категорія, яка передає основу філософії іспанських фанатів, головний принцип їхнього руху. “Тільки в боротьбі, у практиках зі справжньою, а не символічною жорстокістю можна перевірити “*el aguante*”. Воно включає в себе знання своєї витривалості, стійкості до болю, відсутність страху у ризикованих ситуаціях” [Zucal 2006, 97]. “*El aguante*” – це захист “своєї” території, відсутність будь-яких відносин з поліцією і з фанатами суперників”. Має чітко виражену тілесну природу – татування, шрами є показниками “*el aguante*”.

Аналізуючи структуру лексики іспанських футбольних фанатів відзначимо, що основу для його розвитку складає інтержаргон – сукупність жаргонної лексики, загальної для багатьох жаргонів мови, зрозумілої для більшої частини населення. Оскільки вік більшості вболівальників, як уже зазначалося, 15-25 років, широко використовується молодіжний жаргон, його лексика і фразеологія адаптується до футбольної тематики: *salir por la culata* – невдало реалізувати задумане (наприклад, футбольну комбінацію); *la creme de la creme* – найкращим чином; *ser un perro viejo* – бути досвідченим (футболістом).

Оскільки фанати характеризуються агресивністю, особливо, по відношенню до суддів, а також до команди суперника, широко використовується інвективна лексика, що також є складовою інтержаргону: *capullo, cabrón, hijo de puta, inepto, me cago en tus muertos, maricón, jilipollas,cazorro., cornuo, payaso, borracho, tonto. cerdo, chulo, bruto, giñaо, ladrón*.

Групи футбольних фанатів мають також свій термінологічний апарат, пов’язаний переважно з різними фанатськими практиками та внутрішньогруповою стратифікацією: *el tifo* – мозаїка, створена футбольними фанатами у певному секторі (як правило, із символікою команди, за яку вболівають фани); *los hooligans* – найбільш радикальна

частина фанатів, для яких характерною є агресивна поведінка, акти вандалізму та інші протиправні дії на стадіоні чи за його межами (в Латинській Америці мають також назву *Barra brava, ultras*); *los pibes* – синонім *hinchas*; *el cántico de fútbol* – пісні, що фанати виконують під час матчів на підтримку своєї команди; *raquetear* – проводити ревізію, патрулювати “свою” територію перед матчем (пов’язано з тим, що фанати суперника, приїжджаючи на “чужу” територію, можуть робити на стінах та фасадах образливі написи, також красти футболки та прапори суперників [Ambrossó 2013, 156]).

Щодо фразеології та лексики, пов’язаної безпосередньо з процесом обговорення футбольного матчу, тут у лексиконі фанатів констатуємо вплив ЗМІ, а саме футбольних коментаторів, які суттєво збагатили футбольний лексикон: *comer un gol* – пропустити гол, *calentar el banquillo* – сидіти на лаві запасних, *gol de camerino* – гол на перших хвилинах матчу, *escupir la pelota* – сильно вдарити по м’ячу.

Ідентифікаційна функція жаргону – потреба показати свою належність (явну, бажану чи удавану) до певного соціуму, реалізується у назвах фанатських рухів. Фанати клубу “*Barcelona*” називаються *culés*; “*Real Madrid*” – *merengues*. Таке значення цих лексем як периферійне закріплене навіть у словниках [DRAE]. Фанати інших клубів: “*Manchester United*” – *diablos rojos*, “*Arsenal*”(London) – *cañoneros*, “*Valencia*” – *los che*. Фанати збірних: Франції – *galos*, Португалії – *lusos*, Німеччини – *teutones*, Югославії – *balcánicos*, Голландії – *tulipanes*.

Як бачимо, більшість лексем двох останніх тематичних груп створені на основі метафоричного та метонімічного переносів, а назви фанатів збірних яскраво відображають національні стереотипи іспанців. За багатьма назвами стоїть певна історія виникнення. Так, зокрема, фанати клубу “*Atlético Madrid*” називаються *colchoneros* (матрацники), оскільки тканину для першої своєї форми цей клуб замовляв на місцевому матрацному заводі.

Потрібно розрізнити загальні назви усіх футбольних фанатів певного клубу і назви окремих фанатських організацій-угруповань, як правило, найбільш радикально налаштованих. Наприклад, фанати клубу “*Barcelona*”, об’єднані в угруповання *Boixos Nois*, що нараховує близько 800 членів. “*Real Madrid*” – *Ultra Sur*; “*La Coruña*” – *Riazor Blues*.

Особливе значення у футбольному жаргоні має ономастикон, а саме назви команд та імена футболістів, оскільки основні теми для обговорення – матчі, ігри, футбольні чемпіонати. Майже кожен футболіст серед фанатів має прізвисько, або й декілька.

Шляхи творення цих лексем найрізноманітніші, часто вони характеризуються складною мотивацією, поєднанням кількох моделей, що варто, на нашу думку, дослідити окремо. Тут перерахуємо лише найчастотніші моделі:

- словоскладання: *Batigol* (*Batistuta+gol*), *Tonigol* (*Tony+gol*);
- метафоричний перенос за особливостями зовнішності: *El Piojo* (*Claudio López*), *El Mono* (*Burgos*), *El Ángel rubio* (*Schults*);
- за професійними якостями: *La moto* (*Gento*), *El Mago* (*Valerón*), *La Calculadora* (*Xavi Hernández*);
- метонімічний перенос: *El Pelusa* (*Diego Maradona*), *Caracortada* (*Ribery*);
- гра слів: (*Tristelme* (*Riquelme*), *Madonna*, *Maradroga* (*Maradona*), тощо.

Деякі найпопулярніші гравці мають декілька прізвищ. Наприклад, один з найвидатніших футболістів сучасності Ліонель Мессі: *hobbit aregentino, gnomo argentino, la Pulga Atómica, El que nunca ase nada, Messías*. У цьому випадку прізвиська виконують також ідентифікуючу функцію – вибір лексеми фанатом визначає його ставлення до футболіста, оскільки футбольні фанати відокремлюють себе не лише від решти суспільства, а від фанів команди-суперника і намагаються продемонструвати їм своє зневажливе ставлення, що відображається, зокрема, у використанні негативно конотованих одиниць.

Позитивна конотація зустрічається в прізвиських набагато рідше; як правило, по відношенню до видатних футболістів минулого: *El Sabio de Hortaleza (Luis Aragonés), O Rei (Pelé)*.

Окремої згадки в контексті жаргону футбольних фанатів, на нашу думку, варті іспанський інтернет-ресурс FRIKIPEDIA.es. Це неформальна молодіжна енциклопедія, на зразок російськомовного *lurmore*. Автори статей фрікіпедії відзначаються креативністю, на словотвірному рівні зокрема, широко використовують гру слів. Багато в чому, вони є законодавцями моди у царині жаргону футбольних фанатів, тому варто приділити увагу цьому інтернет-ресурсу. Крім того, індивідуальний словотвір – важливий засіб розширення і удосконалення експресивних можливостей мови.

Деякі одиниці з FRIKIPEDIA.es адаптуються футбольним фанатами і стають невід’ємною частиною їхнього соціолекту. Спостерігається і зворотній процес – використання у статтях лексем жаргону футбольних фанатів. Оказіоналізми, створені авторами, відповідають іронічній спрямованості статей, також для них є характерним експресивне забарвлення та індивідуальний характер. Наприклад, замість *fútbol* вживається лексема *furbo* (з італійської „хитрун, спритник“).

Творчий потенціал авторів FRIKIPEDIA.es можна прослідкувати, зокрема, на прикладі деяких спотворених назв найвідоміших футбольних клубів:

El Real Madrid – el Real Mandril,

La Real Sociedad – la Real Suciedad

El Deportivo – el Deporculo,

El Real Zaragoza – el Real Sacaygoza,

El Valencia – el Violencia

El Atlético de Madrid – el Patético de Madrid,

F.C. Barcelona – F.C. Barceló, Farsa (від скороченої назви клубу – Barça).

El Borussia de Dortmund – el Burrosía de Dormún, моцо.

Наведені лексеми характеризуються експресивністю та стилістичною зниженістю.

Численними є похідні, що утворюються від власних імен та назв команд шляхом суфіксації і позначають прихильність, приналежність до фанатів окремої команди чи тренера: *madridismo, barcelonismo, bilardista* (від *Bilardo*), *menotista* (від *Menotti*). Також варто звернути увагу на лексему *madriditis*, що визначається як “злість, яку відчувають фанати клубу “Barcelona” до “Real Madrid” [Nombedeu 2004, 105]. Антонім – *barcelonitis*. Це поняття сприймається як хвороба, зокрема, використовується у таких мовних контекстах – “*madriditis incurable*”, “*tienes madriditis, tomate aspirina*”,

“*madriditis – no es más que una inflamación*”. Лексема цікава тим, що заперечує визначення жаргону деяких лінгвістів. Наприклад, О.Селіванова визначає жаргон як “різновид соціолекту як додаткова лексико-фразеологічна система мови, яка містить паралельні експресивно-оціночні, найчастіше стилістично знижені позначення загальноновідомих понять” [Селіванова 2006, 152]. Однак, у наведеному прикладі цієї паралельності не спостерігається, лексема не має аналогу у загальноновживаній мові. Отже, критерій паралельності не є релевантним для визначення жаргону.

Зважаючи на специфічність футбольного жаргону, його проникнення в інші сфери життя не є частотним явищем. Зафіксовано лише декілька прикладів: *jugar a lo Barcelona* – нечесно грати (вираз окрім сфери футболу використовується у соціальній сфері); *inmersionante* (від *Lionel Messi*) – необмежена здатність до самовдосконалення. Більш частотним є проникнення футбольної термінології у загальноновживану розмовну фразеологію: *casarse de penalty*, *quedarse en fuera del juego*, *meterse por la escuadra*.

Фіксуємо також цікавий одиничний випадок проникнення футбольної термінології у жаргон злочинців: у 2009 році в Іспанії була затримана злочинна угруповання, яке в пресі отримало назву “*los futbolistas*”, оскільки в якості коду в телефонних перемовинах використовувало футбольну термінологію: *pelota* – жертва, *partido de fútbol* – напад, *árbitro* – поліцейський. Цей факт, безумовно, не відображає загальну тенденцію, а лише свідчить про популярність футболу в Іспанії.

Отже, як було продемонстровано – футбольний жаргон є неоднорідним явищем, в якому ми виділяємо професійний жаргон та жаргон футбольних фанатів (соціальний тип жаргону). В лексиконі футбольних фанатів яскраво відображається такі їхні риси як агресивність, креативність, почуття гумору. В структурі цього жаргону виділяємо інтер-жаргон, з особливим акцентом на інвективній лексиці, термінологію, пов’язану з фанатськими практиками, прізвиська футболістів, ідентифікуючу лексику, лексику, пов’язану з процесом гри. Окреме місце займає лексема “*el aguante*”. Для лексичних одиниць характерна експресивно-емоційна знижена, переважно негативна конотація. Функції жаргону футбольних фанатів: ідентифікуюча, номінативна, функція мовної гри.

Перспективним напрямком дослідження є докладніший аналіз концепту “*el aguante*”, розгляд словотвірних моделей футбольного жаргону, дослідження футбольної метафори, футбольної термінології, лінгвістичних особливостей футбольного гумору, створення словника футбольного лексикону іспанської мови,

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березовский К.С. Жаргон футбольных фанатов как социокультурное явление // Молодёжь и наука: Сборник материалов VII Всероссийской научно-технической конференции студентов, аспирантов и молодых учёных, посвященной 50-летию первого полета человека в космос [Електронний ресурс]. – Красноярск: Сибирский федеральный ун-т, 2011. – Режим доступу: <http://conf.sfu-kras.ru/sites/mn2011/section16.html>
2. Карпец Л.А. Український спортивний жаргон: структурно-семантичний аспект, Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Л.А. Карпец; Харк. нац. ун-т ім.

В.Н.Карзіна. – Х., 2006. – 19 с.

3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К., 2006. – 716 с.

4. Arboscó M., Arboscó J. Barras bravas y tiempos bravos: violencia en el fútbol peruano [Електронний ресурс]. – Avances en Psicología, Vol. 21 Issue 2, 2013.– Режим доступу:

5. Garriga Zucal J.A. “Acá es así”: Hinchadas de fútbol, violencia y territorios // Avá Revista de Antropología, núm. 9. – 2006. – P. 93-107.

6. Garriga Zucal J.A. Lomo de macho. Cuerpo, masculinidad y violencia de un grupo de simpatizantes del fútbol [Електронний ресурс]. – Cuadernos de Antropología Social, núm. 22, 2006. – Режим доступу: <http://redalyc.uaemex.mx/src/inicio/>

7. Nomdedeu Rull A. Terminología del fútbol y diccionarios: elaboración de un diccionario de especialidad para el gran público [Електронний ресурс] / Antoni Nomdedeu Rull // tesis doctoral, Universidad Autónoma de Barcelona, 2004. – 248 p. – Режим доступу: <http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/4872/anr1de4.pdf?sequence=1>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

8. Glosario de términos futbolísticos [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.elfutbolin.com/diccionario-de-futbol/index.asp?inicial=v> 9. Diccionario de la lengua española [Електронний ресурс] – [Vigésima 2-a ed.] – Режим доступу: <http://www.rae.es/drae>.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2014 р.

Толстова О.Л., к.філол.н., асист.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

СТРУКТУРА И СЕМАНТИКА ИСПАНСКОГО ФУТБОЛЬНОГО ЖАРГОНА

В статье подана обшая характеристика испанского футбольного жаргона. Объект исследования распределен на профессиональный футбольный жаргон и жаргон футбольных фанатов. Проанализированы структура, функции, сферы употребления, семантические особенности каждой группы. Футбольные фанаты рассматриваются как агрессивная субкультура, которая противопоставляет себя остальному обществу, что отображается в их лексиконе.

Ключевые слова: жаргон, социолект, субкультура, футбол, футбольные фанаты, лексема.

Tolstova O.L., Candidate of Philology, Assist. Prof.,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

STRUCTURE AND SEMANTICS OF THE SPANISH FOOTBALL JARGON

The article deals with the general description of Spanish football jargon. A research object is divided into professional football jargon and jargon of the supporters of football clubs (football fans). We analyze the structure, functions, spheres of the use and semantic features of each group. We consider football fans as aggressive subculture, which matches itself against other society, and it is represented in their lexicon.

Key words: *jargon, sociolect, subculture, football, football fans, lexeme.*

УДК 81'255.4:811.111=161.1

Трищенко І.В., к.філол.н., доц.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ВІДТВОРЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛІТЕРАТУРНИХ ПАРОДІЙ ДЖ. ЛЕННОНА В ПЕРЕКЛАДІ

В статті досліджуються лінгвостилістичні особливості пародії Дж. Леннона на класичний британський детектив та шляхи їх відтворення в перекладі. Зокрема аналізується авторське вживання власних назв і імен, повторів, обігравання сталих виразів, алюзій та елементів абсурду.

Ключові слова: *пародія, детектив, оказіональні утворення, обігравання сталих виразів, алюзії, повтори, елементи абсурду.*

Джон Леннон є культовою фігурою в світі сучасної музики. Ми знаємо його як члена гурту «Бітлз» та автора популярних пісень, які заволоділи серцями людей по всьому світу. Але він був різнобічно обдарованою та креативною особистістю. Ще в школі він малював карикатури на викладачів, а в дорослому віці влаштував різноманітні перформанси зі своєю дружиною Йоко Оно, знімався в кіно. Виявляється, що він також пробував себе в літературній творчості. 23 березня 1964 року вийшла друком перша книжка його поезії та короткої прози «John Lennon in His Own Write» (гра слів write – right). Друга його книжка, про яку йтиметься мова в даній статті, вийшла 24 червня 1965 року. Її переклад на російську мову зробив Олексій Курбановський [1]. Українського перекладу ми не знайшли. В оригіналі ця книжка має назву «A Spaniard In The Works», в дослівному перекладі «Испанец на заработках» або «В переделке». Але перекладач відчув тут натяк на англійську ідіому «to put/ throw a spanner in the works», еквівалентну відомій російській фразі «вставляют палки в колеса». Враховуючи також